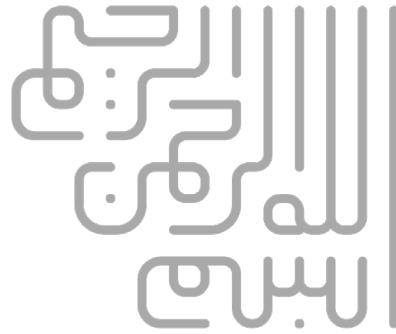

بسته پیشنهادی حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی مقاومت ملی ایرانیان در جنگ رمضان

نماینده در پایگاه مرکز اطلاعاتی علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noor Mags)

عنوان: بسته پیشنهادی حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی مقاومت ملی ایرانیان در جنگ رمضان

نوع گزارش: طرح/ لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■، پیش نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

اظهار نظر کنندگان: محمد عباسی، مهدی صادقی‌ها، علیرضا جمشیدی باندی (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز: مهسا مطهر (فعال گردشگری)، رضا علی اصل (فعال گردشگری)،

علی شکوری (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)، آتوسا مؤمنی (سرپرست مرکز میراث ناملموس)، مرتضی رضوانفر (عضو هیئت علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری)

ناظر علمی: موسی بیات

ناظر علمی خارج از مرکز: سید مهدی ناظمی قره‌باغ (عضو هیئت علمی پژوهشکده فرهنگ و هنر انقلاب اسلامی)

مدیر مطالعه: سعید شفیعا

گرافیک و صفحه آرایی: سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی: مزگان کاظمی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۵/۰۲/۱۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۳۰
Publish Date : 2026/06/20

**عنوان: بسته پیشنهادی حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی مقاومت ملی ایرانیان در جنگ رمضان
تهیه و تدوین: زهرا راجی (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)
واژه‌های کلیدی: ثبت در فهرست میراث ملی، میراث ناملموس، میراث ملموس، مقاومت ملی،
جنگ رمضان
ناشر: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی**

[DOI: 10.22034/report.mrc.2025.1404.33.10.21625](https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.10.21625)

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. معیارهای ثبت میراث ملموس و ناملموس در فهرست میراث ملی.....	۱۰
۳. ظرفیت‌های ملموس جنگ تحمیلی سوم جهت ثبت، نمادسازی و حفاظت.....	۱۰
۳-۱. حوزه ثبت.....	۱۰
۳-۲. حوزه نمادسازی.....	۱۳
۳-۳. حوزه صیانت.....	۱۴
۴. جمع‌بندی و پیشنهاد سیاستی.....	۱۵
۵. پیوست‌ها.....	۱۶
منابع و مآخذ.....	۱۷

فهرست جدول

جدول ۱ پیوست. ارزیابی تطبیقی اقدامات شماری از کشورها در ثبت نمادهای مقاومت ملی.....	۱۶
---	----

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. برافراشته نگه‌داشتن پرچم ایران در میدان حضرت ولی عصر (عج).....	۱۱
شکل ۲. شهادت مریم‌السادات رفیق (شهیده روز قدس) در خیابان انقلاب.....	۱۲

بسته پیشنهادی حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی مقاومت ملی در جنگ رمضان

چکیده

سنت اجتماعات مردمی در حمایت از ایران اسلامی به‌عنوان یکی از نمودهای میراث فرهنگی ناملموس تلقی می‌شود. از این رو قرارگیری اجتماعات مردمی در جنگ رمضان در فرایند ثبت در فهرست آثار ملی کشور لازم به‌نظر می‌رسد. توأم با ثبت این سنت در فهرست میراث ناملموس صیانت، نمادسازی و ثبت نمادهای ملموس این اجتماعات و مقاومت ملی در جریان جنگ تحمیلی سوم به‌موجب نقش‌آفرینی در تثبیت و انتقال روایت‌های جمعی، بازنمایی همبستگی اجتماعی و پشتیبانی مادی از میراث فرهنگی ناملموس شکل گرفته پیرامون این اجتماعات، واجد کارکردهای اساسی می‌شوند. از این رو گزارش حاضر با هدف ارائه بسته‌ای راهبردی برای احصای نمادهای مقاومت ملی در جریان جنگ تحمیلی سوم و ارائه پیشنهادهای سیاستی جهت ثبت، نمادسازی و صیانت از آنها نگاشته شده است. به‌طور مشخص در حوزه فرآیندی اصلاح بند (خ) ماده (۸۳) بر نامه هفتم پیشرفت با هدف ایجاد ظرفیت‌تقنینی، ایجاد سازوکار ملی کنشگری نیروهای نظامی در جهت معرفی میراث ناملموس و ملموس جنگ برای ثبت توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و همچنین پیگیری پرونده ثبت میراث احصا شده در عرصه غیرنظامی/نظامی توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی از جمله پیشنهادات گزارش حاضرند. در بعد مصداقی ثبت ملی پرچم میدان حضرت ولی عصر (عج) در تهران و محل برافراشته ماندن آن و محل شهادت مریم‌السادات رفیق در خیابان انقلاب اسلامی تهران و آخرین مسیر پیمایش ناو ایرانی دنا در مسیر آب‌های سرزمینی واجد ظرفیت‌های لازم جهت ثبت ملی بوده‌اند. همچنین ایجاد دیوارنگاره‌های دانش‌آموزی در سراسر کشور، نمادسازی در محل اصابت پرتابه به شبکه راه‌آهن در قم، یادمان ساحلی ناو دنا (با عطف توجه ویژه بر استقرار در مسیر ساحلی ارون‌کنار تا تنگه هرمز و تنگه هرمز تا مرز پاکستان) و نمادسازی روایت موشک صورتی به‌مثابه مؤلفه‌های واجد قابلیت نمادسازی و همچنین دست‌نوشته‌های ملت ایران در جریان اجتماعات شبانه به‌مثابه مؤلفه واجد ارزش حفاظت پیشنهاد شده‌اند.

بیان / شرح مسئله

در جریان جنگ تحمیلی سوم و همسو با شکل‌گیری خودجوش اجتماعات مردمی^۱ در دفاع از کیان ایران اسلامی، ظرفیت‌هایی در سطح گفتمان عمومی جامعه ایجاد شدند که ممکن است در گذر زمان جایگاه این میراث ارزشمند در حافظه ملی و جهانی به دست فراموشی سپرده شود. از این رو، ثبت نمادسازی و صیانت از این ظرفیت‌ها را می‌توان راهبرد مناسبی در راستای نهادینه‌سازی و حفظ آن در قالب زیست سرزمینی مردم ایران قلمداد کرد.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

در بعد فرآیندی

■ با نظر بر تعدد نمادهای ملی مقاومت در جنگ تحمیلی سوم در عرصه‌های نظامی و غیر نظامی (اعم از شهری و روستایی) و در دستور کار قرار گرفتن ثبت، نمادسازی و صیانت از این نمادها ذیل وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی بایسته است جهت احصای مکان رویدادها، آثار، یادمان‌ها و عناصر ملموس و ناملموس مرتبط با مقاومت ملی در جنگ تحمیلی سوم (با تأکید بر تعیین محدوده و حریم، راستی‌آزمایی تاریخی، گردآوری مستندات میدانی و آرشیوی، گردآوری روایات شفاهی با رعایت ملاحظات امنیتی و حفاظتی و اولویت‌بندی موارد واجد ارزش) امکانات و زیرساخت‌های لازم توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در اختیار نیروهای چهارگانه ارتش جمهوری اسلامی ایران و نیروهای پنج‌گانه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مذکور قرار گیرد.

در بعد مصداقی

■ پرچم میدان حضرت ولی عصر (عج) و محل برافراشتن آن در تهران، (به دلیل برخورداری از شأن ملی و جایگاه ویژه در رخداد‌های اجتماعی و فرهنگی، نقش اجتماعی و عمومی در تاریخ معاصر) آخرین مسیر پیمایش ناوایرانی دنا در مسیرهای آبی ایران اسلامی (به دلیل بازتاب و حافظه جمعی و قابلیت استمرار میان‌نسلی) و همچنین محل شهادت مریم‌السادات رفیق در خیابان انقلاب^۲ تهران (به واسطه قابلیت گنج‌اندین ذیل مکان رخداد‌های مهم سیاسی، اجتماعی) از معیارهای ثبت در فهرست میراث ملی و طرح در شورای ملی ثبت آثار هستند.

در حوزه نمادسازی

■ ایجاد دیوارنگاره‌های دانش‌آموزی در گرامیداشت شهدای مدرسه شجره طیبه میناب (به موجب قابلیت انتساب به رویدادی مهم) در سراسر کشور؛ نمادسازی در محل اصابت پرتابه به شبکه راه‌آهن در قم و یادمان بازسازی ۴۰ ساعته (به موجب برخورداری از شرایط مکان رویداد مهم سیاسی)؛ ایجاد یادمان ساحلی ناو دنا در نقاط ساحلی مشخصی در جنوب کشور (با عطف توجه ویژه بر مسیر ساحلی اروندکنار تا تنگه هرمز و تنگه هرمز تا مرز پاکستان) و همچنین نمادسازی روایت موشک‌سورتنی (به موجب برخورداری از شأن ملی و انتساب به رویدادهای مهم) واجد شرایط اولیه ثبت در فهرست میراث ملی و طرح در شورای ملی ثبت آثار در فهرست آثار ملی یا فهرست‌های مرتبط هستند.

در حوزه حفاظت

حفظ دست‌نوشته‌های ملت ایران در جریان اجتماعات شبانه در سراسر کشور (به موجب انتساب به رویدادهای مهم، بازتاب هویت ملی و برخورداری از شأن ملی) می‌تواند به حفاظت از مقاومت ملی در حافظه جمعی ایرانیان منجر شود.

۱. به‌مثابه نمودی از میراث ناملموس ایرانی.

۲. به‌مثابه مکان رویداد.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

حوزه فرآیندی

۱ در راستای اصلاح بند (خ) ماده (۳۸) برنامه هفتم پیشرفت با محوریت ثبت ملی و انتشار وسیع اطلاعات یکصد و پنجاه نقطه مرتبط با انقلاب اسلامی مانند زادگاه و مقتل قهرمانان و بزرگان انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و میدان‌های بزرگ حماسه‌آفرینی آنها و اماکن مرتبط با حوادث مهم تاریخ انقلاب اسلامی پیشنهاد می‌شود با توجه به ظرفیت‌های جدید ایجاد شده در جنگ رمضان، تعداد ۱۵۰ نقطه مذکور در ماده مربوطه به حداقل ۳۰۰ نقطه افزایش یابد و فعالیت‌های وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی بر این حوزه متمرکز شود.

۲ پیشنهاد می‌شود در راستای ساماندهی فرایند شناسایی، مستند نگاری، ثبت، صیانت و حفاظت از میراث فرهنگی ملموس و ناملموس جنگ رمضان با توجه به وجود مستندات مربوطه در حوزه‌های نظامی و انتظامی، امکانات و زیرساخت‌های لازم برای معرفی و مستند نگاری آثار واجد ارزش نظامی و انتظامی در اختیار ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، نیروهای چهارگانه ارتش جمهوری اسلامی ایران، نیروهای پنج‌گانه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس و مقاومت، بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گیرد.

۳ در راستای بهره‌مندی از نمادهای ملی مقاومت ذیل سیاست‌های ارتقای ویژگی‌های ملی در عرصه ملی و فراملی پیشنهاد می‌شود سازوکار بازنمایی این نمادها در قالب تولیدات فرهنگی - رسانه‌ای به تولیت اداره کل طرح و برنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه و مرکز ملی فضای مجازی در دستور کار قرار گیرد.

پیشنهادات مصداقی

در حوزه ثبت

۱ پیشنهاد می‌شود به تولیت وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و با مشارکت وزارت کشور (شهرداری‌ها) و وزارت راه و شهرسازی فرایند شناسایی، مستندسازی و تدوین پرونده ثبتی پرچم برافراشته در میدان ولی عصر (عج) و سازه شاخص آن در چارچوب میراث معاصر مکان رویداد ضمن تعیین حریم نمادین و نصب کتیبه یا پلاک معرفی تاریخی در محل استقرار پرچم، ثبت محل شهادت مریم‌السادات رفیق و ثبت رسمی مسیر آخرین پیمایش ناو ایرانی دنا به‌عنوان مسیر یادمانی در سامانه‌های ناوبری، نقشه‌های الکترونیکی دریایی و پایگاه‌های داده جهانی دریانوردی در دستور کار قرار گیرد.

در حوزه نمادسازی و حفاظت

۲ پیشنهاد می‌شود استقرار فضاهای منتخب دیوارنگاری مشارکتی دانش‌آموزی با هدف ایجاد پیوند میان فرهنگ علم‌آموزی، فضای دانش‌آموزی و رویداد شهادت دانش‌آموزان میناب در فضاهای عمومی شهری، نمادسازی تجربه بازسازی کمتر از ۴۰ ساعت شبکه ریلی در حافظه فضایی کشور به‌واسطه طراحی و استقرار ساعت‌های دیواری با آرایش مشخص در عقربه‌ها به‌عنوان نشانه یادمانی تاب‌آوری زیرساختی در ایستگاه‌های راه‌آهن شهر قم، مستندسازی روایت درخواست دختر بچه برای ساخت موشک صورتی از جانشین فرماندهی نیروی هوافضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی - و تحقق آن (در قالب نگهداری ماکت موشک صورتی در موزه‌های دفاع مقدس) و همچنین ایجاد یادمان ساحلی ناو دنا در نقطه مشخصی از سواحل جنوب کشور در دستور کار قرار گیرد.

۱. مقدمه

در پی شکل‌گیری تجمعات شبانه مردمی در حمایت از تمامیت ایران اسلامی این کنش‌های جمعی به‌عنوان جلوه‌ای از حماسه‌سازی اجتماعی و یکی از نمودهای میراث فرهنگی ناملموس معاصر مورد توجه قرار گرفته‌اند. در همین چارچوب موضوع شناسایی، مستندسازی و امکان‌ثبیت این اجتماعات در فهرست آثار ملی کشور مطرح شده است. چنین کنش‌های جمعی که در بستر همبستگی اجتماعی و روحیه مقاومت شکل می‌گیرند، واجد ظرفیت قابل توجهی جهت بازنمایی حافظه تاریخی و هویت فرهنگی جامعه‌اند و ثبت و صیانت از آنها می‌تواند به تثبیت این تجربه اجتماعی در حافظه فرهنگی کشور^۱ و انتقال آن به نسل‌های آینده کمک کند. در این بستر نمادها و عناصر عینی و کالبدی را می‌توان به‌مثابه بسترهای مادی حافظه و میانجی‌های بازنمایی فرهنگی تلقی کرد که میان تجربه زیسته جمعی و فرایند تثبیت و انتقال حافظه تاریخی پیوند برقرار می‌کنند. مصادیقی چون پرچم‌ها، یادمان‌ها، میادین، تصاویر نمادین، آثار هنر عمومی و سایر نشانه‌های بصری واجد کارکردی فراتر از حضور فیزیکی خود بوده و به‌عنوان حاملان معنا، دال‌های هویتی و ظرف‌های نمادین ارزش‌های جمعی عمل می‌کنند. در نتیجه، ثبت، مستندسازی و حفاظت از این عناصر نه‌فقط صیانت از یک شی یا فضای فیزیکی، بلکه حفاظت از سازه‌ها و مظاهر مادی تولید، انتقال و بازتولید حافظه فرهنگی و هویت تاریخی جامعه به شمار می‌رود. از این رو در گزارش حاضر ضمن معرفی شماری از نمادهای ملی مقاومت در جریان جنگ تحمیلی سوم به فراخور ماهیت هر مورد به ارائه پیشنهادهایی در خصوص ثبت، نمادسازی و صیانت پرداخته شده است.

۲. معیارهای ثبت میراث ملموس و ناملموس در فهرست میراث ملی

معیارهای ثبت آثار تاریخی و فرهنگی غیرمنقول در فهرست آثار ملی براساس مجموعه‌ای از قوانین و مقررات از جمله قانون راجع به حفظ آثار ملی مصوب (۱۳۰۹)، قانون مدیریت خدمات باستان‌شناسی و موزه‌ها مصوب (۱۳۳۲)، قانون ثبت آثار ملی مصوب (۱۳۵۲)، قانون الحاق ایران به کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان مصوب (۱۳۵۳)، قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور مصوب (۱۳۶۷) و قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی مصوب (۱۳۹۸) انجام می‌شود. در این خصوص مسئولیت شناسایی، بررسی و ثبت آثار بر عهده وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است و آثار پس از بررسی در شورای ملی ثبت آثار در فهرست آثار ملی یا فهرست‌های مرتبط قرار می‌گیرند.

به‌طور کلی ثبت آثار در فهرست آثار ملی بر دو مبنای اصلی قدمت تاریخی اثر و دوم اهمیت تاریخی یا شأن ملی آن اثر استوار است. معیارهای عمومی ثبت میراث فرهنگی ملموس غیرمنقول دربرگیرنده مواردی همچون قدمت اثر تا پایان دوره زندگی، آثار دوره قاجار تا آغاز مشروطیت با جنبه عمومی و آثار فنی و صنعتی تا پایان پهلوی اول است که البته آثاری واجد ارزش بدون توجه به قدمت اثر نیز در این بخش قرار دارند. این معیارها همچنین شامل بناها و مجموعه‌های سلطنتی یا حکومتی قاجار و پهلوی، آثار منتسب به رجال سیاسی، حکومتی، نظامی، قضایی یا شخصیت‌های برجسته فرهنگی، مذهبی، علمی، ادبی و هنری می‌شود. علاوه بر این، ابنیه با کاربری عمومی (مانند پل، کاروانسرا، ایستگاه راه‌آهن و کارخانه)، آثاری که نشان‌دهنده تحولات شاخص معماری و شهرسازی معاصر یا نماینده الگوهای شاخص معماران شهیر هستند، نیز در این دسته قرار می‌گیرند. همچنین معیارهای عمومی ثبت میراث فرهنگی ملموس منقول دربردارنده معیارهایی چون پیوند با احیای نام شخصیت‌های برجسته تاریخی، فرهنگی یا هنری، نشانگر شیوه‌های خاص زندگی و خلاقیت‌های هنری، بیانگر تأثیرات فرهنگی تمدن‌های همجوار، بازنمایی رخداد‌های تاریخی و ارائه شواهدی از زندگی مردم ایران در ادوار مختلف است. در نهایت معیارهای عمومی ثبت میراث فرهنگی ناملموس بر بازتاب هویت فرهنگی و حافظه جمعی، استمرار و انتقال بین‌نسلی، ارتباط با آیین‌ها، مراسم، دانش‌ها و مهارت‌های سنتی استوار است [۱] و [۲].

۳. ظرفیت‌های ملموس جنگ تحمیلی سوم جهت ثبت، نمادسازی و حفاظت

۳-۱. حوزه ثبت

۳-۱-۱. پرچم میدان حضرت ولی عصر (عج)

پرچم ایران از نهم فروردین‌ماه (۱۴۰۵) در حمایت از ایران اسلامی و محکومیت دشمن آمریکایی - صهیونی در میدان حضرت ولی عصر (عج) با پویش پرچمداران و پرچم ایران زمین نمی‌ماند، به‌صورت پیوسته توسط اقشار گوناگون مردمی برافراشته مانده است [۳]. گرچه در کشورهایی چون اوکراین، فرانسه و ژاپن نیز چنین اقدامی صورت گرفته است [۴]، [۵]. اما باید توجه داشت که کنش خودانگیخته مردم ایران در مقایسه با سایر کشورها به‌لحاظ پیوستگی در برافراشته ماندن و مدت‌زمان برافراشته ماندن (۴،۵۷۹،۲۰۰ ثانیه تا زمان نگارش متن حاضر) ^۱ بی‌سابقه است. حفظ و ثبت ملی این پرچم در موقعیت جغرافیایی خود (میدان حضرت ولی عصر (عج)) همراه با نصب ثانیه‌شمار قابل رؤیت برای عموم عابرین با حفظ الزام‌های حفاظتی می‌تواند یکی از راهبردهای مهم در ثبت نمادهای ملموس مقاومت ملی ایرانیان در مواجهه با استبداد جهانی باشد. برای تقویت لایه روایی و ارتقای کیفیت تفسیر عمومی از پرچم میدان ولی عصر (عج)، پیشنهاد می‌شود شهرداری تهران و وزارت

میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با مشارکت مرکز اسناد انقلاب اسلامی از ظرفیت سامانه‌های تفسیر رقومی (دیجیتال) مبتنی بر واقعیت افزوده در این مکان استفاده کنند. در این چارچوب، می‌توان در محدوده مکان رویداد ثبت شده، نشانگرهای بصری یا رمزینه‌های را به‌عنوان ابزار دسترسی به لایه رقومی روایت (با تأکید بر تصاویر و ویدئوهای آرشیوی از فرایند برافراشته شدن پرچم، بازنمایی سه‌بعدی پرچم در قالب مدل متحرک و روایت‌های متنی یا صوتی مبتنی بر اسناد تاریخی) تعبیه کرد.

شکل ۱. برافراشته نگه داشتن پرچم ایران در میدان حضرت ولی عصر (عج)

ثبت محل اهتزاز پرچم/محل سخنرانی/پرچم ملی از جمله ثبت‌های مسبوق به سابقه در ایالات متحده آمریکا، پاکستان، روسیه و هند است [۶]. به‌طور مشخص ایالات متحده در سال (۱۹۳۹) دژ مک‌هنری^۱ در بالتیمور را به‌عنوان نماد پایداری ملی و الهام‌بخش سرود ملی ثبت و حفاظت کرد. پاکستان نیز مناره لاهور را که محل تصویب قطعنامه تشکیل پاکستان و محل برافراشته شدن پرچم ملی در مراسم رسمی است، به‌عنوان نماد هویت و استقلال ملی ثبت کرده است. در روسیه نیز پرچم پیروزی برافراشته شده بر فراز رایشس‌تاگ^۲ به نماد پایان جنگ جهانی دوم تبدیل شده و در موزه مرکزی نیروهای مسلح مسکو^۴ نگهداری می‌شود [۷]. همچنین در هند برخی از پرچم‌های اولیه دوران استقلال به‌عنوان اسناد تاریخی در آرشیو ملی دهلی نو^۵ حفاظت می‌شوند [۸].

۲-۱-۳. محل شهادت مریم‌السادات رفیق (شهیده روز قدس)

شهادت مریم‌السادات رفیق در راهپیمایی روز قدس (مورخ ۱۴۰۴/۱۲/۲۲) به‌موجب حملات مسلحانه دشمن آمریکایی-صهیونی به خیابان انقلاب تهران یکی از موارد حائز اهمیت جهت اتخاذ تدابیری دقیق با هدف تثبیت مقاومت شجاعانه و آگاهانه بانوان ایرانی مقابل استبداد جهانی و هراس‌افکنی دشمن آمریکایی-صهیونی از حضور در خیابان‌ها و مجامع عمومی و همچنین پایداری در راه وصول به آرمان‌های آزادی‌خواهانه

1. Fort McHenry

۲. قلعه‌ای ساحلی در شهر بالتیمور ایالت مریلند ایالات متحده آمریکا است که در اواخر قرن هجدهم برای حفاظت از بندر بالتیمور ساخته شد. این دژ در جریان جنگ ۱۸۱۲ میان ایالات متحده و بریتانیا، به‌ویژه در نبرد بالتیمور در سپتامبر ۱۸۱۴، هدف بمباران ناوگان بریتانیایی قرار گرفت اما سقوط نکرد و پرچم ایالات متحده بر فراز آن همچنان برافراشته باقی ماند.

3. Reichstag Buidin

4. Central Armed Forces Museum (Moscow)

5. National Archives of India

در حافظه جمعی است. با عنایت به موقعیت مکانی محل شهادت به نظر می‌رسد تفکیک ادراکی محل شهادت از سطح خیابان از طریق تغییرات ظریف در بافتار خیابان و نورپردازی عمودی غیرمستقیم از ساختمان‌های مجاور، بدون ایجاد هرگونه مزاحمت در تردد می‌تواند این نقطه را به یک مکان حافظه در بستر فعال شهری تبدیل کرده و ضمن حفظ کارکرد روزمره فضا، زمینه بازشناسی مستمر واقعه و باز تولید معنایی آن در ذهن شهروندان و نسل‌های آتی را فراهم آورد. همچنین بهره‌گیری از نشانه‌گذاری حداقلی، مداخلات غیرمزاحم و عناصر یادمانی هم‌سطح با معبر، امکان تثبیت روایت این واقعه در حافظه شهری را بدون اخلال در نظم کالبدی و عملکردی محیط مهیا خواهد ساخت.

شکل ۲. شهادت مریم‌السادات رفیق (شهیده روز قدس) در خیابان انقلاب

طرح اشتولپرشتاین^۱ که در فارسی معمولاً با عنوان سنگ‌های یادبود پیاده‌رو یا سنگ‌های لغزش حافظه شناخته می‌شود، یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین طرح‌های حافظه‌محور شهری در اروپا به شمار می‌آید.^۲ در این طرح سنگ‌هایی بتنی در ابعاد تقریبی ۱۰ در ۱۰ سانتی‌متر ساخته شده که روی آنها صفحه‌ای از جنس برنج نصب شده است [۹]. بر روی این صفحات اطلاعات مربوط به قربانی شامل نام، سال تولد، تاریخ تبعید، محل مرگ یا سرنوشت فرد حک شده است. نخستین اجرای غیررسمی این طرح در سال (۱۹۹۲) در شهر کلن^۳ صورت گرفته است، اما از اواخر دهه (۱۹۹۰) طرح به تدریج وارد فرایندهای رسمی شهری و میراثی شد [۱۰]. شهرداری‌های آلمان، شوراهای شهری، انجمن‌های حافظه تاریخی، موزه‌ها و نهادهای مدنی به این طرح پیوستند و نصب سنگ‌ها با مجوز رسمی مدیریت شهری انجام گرفت. در بسیاری از شهرها، شوراهای محلی مقررات مشخصی برای انتخاب محل نصب، بررسی اسناد تاریخی قربانیان و نگهداری از این نشانه‌ها تدوین کردند. از دهه (۲۰۰۰) این طرح از مرزهای آلمان فراتر رفت و در کشورهای مختلف اروپایی از جمله اتریش، هلند، بلژیک، جمهوری چک، فرانسه،

1. Stolpersteine

۲. این پروژه نخستین بار در سال ۱۹۹۲ توسط هنرمند آلمانی «گونتِر دمَنیک» (Gunter Demnig) در شهر کلن آلمان آغاز شد و هدف اصلی آن، زنده نگه داشتن یاد قربانیان حکومت نازی و تبدیل حافظه تاریخی به بخشی از تجربه روزمره شهروندان بود.

3. Cologne

ایتالیا، لهستان، مجارستان، نروژ و اسپانیا گسترش یافت [۱۱].

همچنین یادمان یان پالاخ^۱ در شهر پراگ^۲ یکی از نمونه‌های شاخص نشانه‌گذاری مکان وقوع یک کنش اعتراضی در فضای شهری است. به‌طور مشخص در محل دقیق اقدام اعتراضی یان پالاخ در سال ۱۹۶۹، دو صلیب برنزی هم‌سطح با زمین نصب شده است. یادمان کفش‌ها بر کرانه دانوب^۳ در شهر بوداپست^۴ یکی از نمونه‌های شاخص نشانه‌گذاری مکان وقوع یک جنایت جمعی در فضای شهری است. به‌طور مشخص در امتداد ساحل رود دانوب در محلی که در سال‌های (۱۹۴۴) و (۱۹۴۵) قربانیان یهودی توسط نیروهای صلیب پیکان تیرباران می‌شدند، مجموعه‌ای متشکل از حدود شصت جفت کفش فلزی در اندازه‌ها و قالب‌های گوناگون در لبه رودخانه نصب شده است [۱۲ و ۱۳].

۳-۱-۳. ثبت آخرین مسیر پیمایش ناو ایرانی دنا

جنایت جنگی دشمن آمریکایی-صهیونی در حمله به ناو دنا (متعلق به نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران) در فاصله حدود ۹۱ مایل دریایی (۵۳ کیلومتر) از سواحل گاله در سریلانکا مورخ ۳۱ اسفندماه ۴۰۴۱ که منجر به شهادت ۴۰۱ تن از خدمه (از این میان ۰۲ تن جاوید الاثراند) آن شد، آشکارترین سند جنایت دشمن آمریکایی-صهیونی و نماد مظلومیت ایران اسلامی است. حمله دو مرحله‌ای به ناو ایرانی دنا در شرایطی صورت پذیرفت که این ناو در مأموریت آموزشی خود جهت شرکت در رزمایش فراملی بررسی ناوگان (۶۲۰۲) به میزبانی نیروی دریایی هند قرار داشت و در این هنگامه فاقد هرگونه سلاح بوده است. با نظر بر آنکه مسیر حرکت ناو دنا در پهنه آب‌های جنوب کشور و در امتداد مسیرهای کشتیرانی اقیانوس هند طی شده است، پیشنهاد می‌شود برای تثبیت این رخداد در حافظه دریانوردی منطقه مسیر آخرین پیمایش به‌صورت نمادین و در قالب نقاط یادمانی دریایی (با تأکید بر بویه‌های دریایی، علایم ناوبری و نقاط مسیر ۵) در سامانه نشانه‌های دریایی ثبت و بازنمایی شود. بدین ترتیب در صورت درج این جای‌نشان‌ها در نقشه‌های الکترونیکی دریایی و پایگاه‌های داده ناوبری ۶، هنگام عبور شناورها از این محدوده، نام و موقعیت این نقاط در سامانه‌های راهبری کشتی‌ها شامل نقشه‌های الکترونیکی دریایی ۷، سامانه‌های مکان‌یابی ماهواره‌ای و ابزارهای مسیر یابی ۸ قابل مشاهده خواهد بود و این مسیر به تدریج به‌عنوان یک نشانه جغرافیایی-ناوبری ۹ در ادبیات دریانوردی منطقه شناخته خواهد شد.

۳-۲. حوزه نمادسازی

۳-۲-۱. دیوارنگاره دانش آموزی در گرامیداشت شهدای دانش آموز مدرسه شجره طیبه میناب

حمله غیرانسانی دشمن آمریکایی-صهیونی به مدرسه ابتدایی شجره طیبه میناب (مرکز غیرنظامی) در هشتم اسفندماه (۱۴۰۴) که منجر به شهادت ۱۵۶ تن (۱۲۰ دانش‌آموز، ۲۶ معلم زن، ۷ والد، ۱ راننده سرویس مدرسه، ۱ تکنسین داروخانه و یک جنین ۶ ماهه) شد، از نمونه‌های غیرقابل انکار استبداد، ظلم و خوی درنده دشمن آمریکایی-صهیونی است. در همین راستا ثبت مدرسه ابتدایی شجره طیبه میناب به‌عنوان یک مکان-رویداد دفاع مقدس در جریان قرارگیری در فهرست میراث ملی ایران قرار گرفته است. در این خصوص به‌نظر می‌رسد تعیین مکان‌هایی جهت دیوارنگاری‌های مشارکتی دانش‌آموزان در سراسر کشور جهت یادبود شهدای مدرسه شجره طیبه به‌عنوان موزه زنده^{۱۰} به

۱. یان پالاخ، دانشجوی چکسلواکی، در ژانویه ۱۹۶۹ در اعتراض به اشغال کشورش توسط نیروهای پیمان ورشو در میدان ونسلساس خودسوزی کرد و به نمادی از مقاومت مدنی تبدیل شد.

2. Prague
3. Danube
4. Budapest
5. Waypoint
6. Navigation Databases
7. Electronic Nautical Charts
8. Navigational Instruments
9. Geographical-Navigational Mark
10. Living Museum

جلب مشارکت مردمی در طیف سنی (۷ تا ۱۸) سال در حفاظت از مقاومت به‌مثابه میراث ناملموس منجر شود.

۲-۲-۳. محل اصابت پرتابه به راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران (قم)

در حالی بخشی از شبکه ریلی راه‌آهن کشور در محدوده قم (فروردین ماه ۱۴۰۵) مورد حمله دشمن آمریکایی-صهیونی قرار گرفت که راه‌آهن سراسری ایران مورخ ۱۴۰۰/۵/۱ به‌عنوان بیست و پنجمین اثر ملی و طولانی‌ترین مسیر ریلی در جهان در زمره آثار جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. بنا بر گزارش‌های مربوطه به‌رغم آسیب جدی این بخش از شبکه ریلی، عملیات ترمیم و بهره‌برداری در بازه زمانی کمتر از ۴۰ ساعت صورت پذیرفته است. بازه‌ای که بیانگر سرعت بازسازی، تداوم کارکرد زیرساخت ملی و شکست‌ناپذیری شبکه خدماتی کشور در شرایط غیرمعمول یا بحرانی است.

برای ثبت پایدار بازه زمانی کمتر از ۴۰ ساعت بازسازی در حافظه فضایی شبکه ریلی، پیشنهاد می‌شود از روش رمزگذاری زمانی در ساعت‌های معماری استفاده شود. در این رویکرد، چیدمان و وضعیت عقربه‌های ساعت به‌عنوان رسانه انتقال معنا در فضای ایستگاه به کار گرفته می‌شود. براین اساس پیشنهاد می‌شود پیاده‌سازی یک طرح چندلایه و چرخشی در صفحه ساعت به‌گونه‌ای که امکان نمایش یک بازه زمانی ۴۰ ساعته به‌صورت پیوسته و بدون گسست فراهم شود. در این طراحی، لایه‌ها یا حلقه‌های ساعت به شکلی تنظیم می‌شوند که حرکت زمان به‌طور مداوم در آنها دنبال شود. نتیجه این چیدمان، نوعی رمزگذاری عددی در قالب زبان بصری ساعت‌هاست که عدد ۴۰ را به‌صورت نوشتاری، بلکه از طریق ساختار و آرایش خود ساعت‌ها به تصویر می‌کشد.

در این خصوص یکی از شناخته‌شده‌ترین نمونه‌ها در شهر هیروشیما^۱ در ژاپن دیده می‌شود. در پی انفجار بمب اتمی در ۶ اوت ۱۹۴۵، ساعت‌های متعددی که در اثر موج انفجار از کار افتاده بودند،^۲ در موزه صلح هیروشیما نگهداری می‌شوند و عمداً تعمیر نشده‌اند. علاوه بر آن، بازنمایی ساعت متوقف در زمان ۸:۱۵ در مجسمه‌ها، تصاویر و گرافیک‌های موزه‌ای به‌طور مداوم تکرار می‌شود. بدین ترتیب زمان انفجار به یک نشانه بصری ثابت در حافظه شهری هیروشیما تبدیل شده است. در ناگاساکی^۳ نیز زمان انفجار بمب اتمی در ۹ اوت ۱۹۴۵ یعنی ساعت (۱۱:۰۲) صبح به‌صورت نمادین ثبت شده است [۱۴].

۳-۲-۳. ایجاد یادمان ساحلی ناو دنا

حمله دو مرحله‌ای به ناو ایرانی دنا در شرایطی صورت پذیرفت که این ناو در مأموریت آموزشی خود جهت شرکت در رزمایش فراملی بررسی ناوگان (۶۲۰۲) به‌میزبانی نیروی دریایی هند قرار داشت و در این هنگامه فاقد هرگونه سلاح بوده است. از آنجا که به‌موجب عدم وقوع حمله خارج از مرزهای آبی امکان تبدیل مکان به مکان-رویداد وجود ندارد، می‌توان با استفاده از ظرفیت ساحلی کشور ایران با استقرار دایم سازه شبیه‌سازی شده ناو دنا (با تأکید بر بازنمایی تعداد و نام خدمه شهیدان اعم از جاویدالائر و تجسس شده، شرح حمله، طول ناو، شماره بدنه ناو، ماهیت و مدت مأموریت) به ایجاد یادمان ساحلی ناو دنا پرداخته شود.

۴-۲-۳. رویدادهای سطح میدان

در جریان بازتاب‌های مردمی رخدادهای اخیر، روایت‌هایی نمادین و اثرگذار در حافظه عمومی جامعه شکل گرفته است که از جمله آن می‌توان به درخواست یک دختر خردسال برای ساخت موشک صورتی و تحقق آن اشاره کرد. این‌گونه روایات و نمادهای برخاسته از فرهنگ عامه، علاوه بر خورداری از ظرفیت‌های روایی و رسانه‌ای از منظر جامعه‌شناسی فرهنگی و مطالعات حافظه جمعی نیز واجد ارزش حفظ و مطالعه‌اند. از این رو می‌توان حفظ ماکت موشک صورتی و نیز مستندسازی روایت عامه آن در موزه‌های دفاع مقدس را به‌عنوان پیشنهادی در راستای صیانت از حافظه جمعی و بازنمایی سرمایه نمادین جامعه مطرح کرد.

1. Hiroshima

۲. در زمان (۸:۱۵) صبح متوقف شدند.

۳. شهری در جنوب غربی ژاپن.

۳-۳. حوزه صیانت

۳-۳-۱. مجموعه دست‌نوشته‌ها و دست‌سازهای مردمی در جریان اجتماعات شبانه

در جریان اجتماعات شبانه شاهد بروز ابتکارات و نبوغ مردمی در طراحی دست‌نوشته‌ها و دست‌سازهایی بوده‌ایم که با زبان عامیانه به نشانه‌هایی مصور از دفاع ملت از ایران اسلامی بدل شده‌اند. بسیاری از این آثار از نظر گرافیک، ادبیات عامه، خوش‌نویسی، نمادپردازی و هنر خیابانی واجد ارزش حفظ و مطالعه‌اند. از این رو می‌توان مستندسازی، ایجاد بایگانی رقومی و ثبت روایات شفاهی مربوطه در زمره اسناد هنر معاصر را به‌عنوان پیشنهادی در راستای صیانت از حافظه جمعی و بازنمایی سرمایه فرهنگی جامعه مطرح کرد. اقدامی که در نقاط مختلف جهان مسبوق به سابقه است. به‌طور مشخص دست‌نوشته‌ها در جنبش حقوق مدنی آمریکا (دهه ۶۰) موزه ملی تاریخ و فرهنگ آفریقایی-آمریکایی و آرشیو اسمیتسونیان، دست‌نوشته‌های دانشجویان در اعتراضات فرانسه (می ۱۹۶۸) در کتابخانه ملی فرانسه و موزه هنرهای تزئینی پاریس و دست‌نوشته‌های مردمی در جنبش همبستگی لهستان در موزه تاریخ لهستان نگهداری می‌شوند.

۴. جمع‌بندی و پیشنهاد سیاستی

همسو با قرارگیری سنت اجتماعات مردمی در دفاع از کشور ایران در فرایند ثبت در فهرست میراث ناملموس ملی، ارائه راهبردهایی جهت نهادینه‌سازی و حفظ نمادهای ملموس این سنت در قالب زیست سرزمینی مردم ایران در طول زمان ضروری به نظر می‌رسد. یکی از این راهبردها ثبت ملی، صیانت و نمادسازی از مؤلفه‌های مقاومت ملی است که به‌طور کلی در جریان جنگ رمضان و به‌طور اخص در اجتماعات مردمی تبلور یافته است. از این رو پیشنهادهای زیر در سه محور عملیاتی ثبت ملی، نمادسازی و صیانت ارائه می‌شوند:

بعد فرآیندی

۱ در راستای اصلاح بند (خ) ماده (۳۸) بر نامه هفتم پیشرفت با محوریت ثبت ملی و انتشار وسیع اطلاعات ۱۵۰ نقطه مرتبط با انقلاب اسلامی مانند زادگاه و مقتل قهرمانان و بزرگان انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و میادین بزرگ حماسه‌آفرینی آنها و اماکن مرتبط با حوادث مهم تاریخ انقلاب اسلامی پیشنهاد می‌شود با توجه به ظرفیت‌های جدید ایجاد شده در جنگ رمضان، تعداد ۱۵۰ نقطه مذکور در ماده مربوطه به حداقل ۳۰۰ نقطه افزایش یابد و فعالیت‌های وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی بر این حوزه متمرکز شود.

۲ با نظر بر تعدد نمونه‌های ملی مقاومت در جنگ رمضان ذیل مصادیق نظامی و خارج از دستور بودن ثبت، نمادسازی و صیانت از این میراث به‌واسطه نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد می‌شود وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی امکانات و زیرساخت‌های لازم جهت معرفی و مستندنگاری آثار واجد ارزش نظامی و انتظامی در اختیار ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، نیروهای چهارگانه ارتش جمهوری اسلامی ایران، نیروهای پدافند سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس و مقاومت، بنیاد شهید و امور ایثارگران را در اختیار دستگاه‌ها و نهادهای مذکور قرار دهد.

۳ در راستای بهره‌مندی از نمادهای ملی مقاومت ذیل سیاست‌های ارتقای ویژند ملی در عرصه ملی و فراملی پیشنهاد می‌شود سازوکار بازنمایی این نمادها در قالب تولیدات فرهنگی - رسانه‌ای به تولید اداره کل طرح و برنامه سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه و مرکز ملی فضای مجازی در دستور کار قرار گیرد.

بعد مصداقی

در حوزه ثبت

۱ پیشنهاد می‌شود به‌تولیت وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (معاونت میراث فرهنگی و اداره کل ثبت و حریم آثار، حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی) و با مشارکت شهرداری تهران فرایند شناسایی، مستندسازی و تدوین پرونده ثبتی پرچم برافراشته

در میدان ولی عصر (عج) و سازه شاخص آن به‌عنوان یک نماد شهری واجد ارزش‌های تاریخی، هویتی و فرهنگی در چارچوب میراث معاصر مکان-رویداد در دستور کار قرار گرفته و پس از طی مراحل کارشناسی در فهرست آثار ملی کشور ثبت شود.

۱-۱. پیشنهاد می‌شود همسو با ثبت این اثر در فهرست میراث ملی، تدوین و اجرای ضوابط و دستورالعمل‌های تخصصی صیانت معنوی از پرچم (درج تاریخ تعویض، آسیب‌های وارده، چهره‌های شاخص/مفاخر که در اهتزاز پرچم مشارکت داشته‌اند) و نگهداری نمونه‌های تعویض شده پرچم‌های واجد ارزش تاریخی در موزه‌های تخصصی شهر تهران، به تولید وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (معاونت میراث فرهنگی) و با همکاری پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، موزه‌های تخصصی مرتبط و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران انجام شود.

۱-۲. پیشنهاد می‌شود همسو با ثبت این اثر در فهرست میراث ملی، تعیین حریم نمادین و نصب کتیبه یا پلاک معرفی تاریخی در محل استقرار پرچم، به تولید وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (معاونت میراث فرهنگی) و با همکاری شهرداری تهران، شورای اسلامی شهر تهران و سایر نهادهای ذی‌ربط انجام شود و در نهایت جایگاه این عنصر شهری به‌عنوان یکی از نشانه‌های شاخص هویت معاصر و حافظه جمعی شهر تهران تثبیت و صیانت شود.

۲. برای ثبت و حفاظت از محل شهادت مریم‌السادات رفیق در خیابان انقلاب اسلامی پیشنهاد می‌شود به تولید سازمان زیباسازی شهر تهران و اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان تهران با همکاری شهرداری منطقه مربوطه امکان‌سنجی تمایز محل دقیق شهادت در بافت کف خیابان نسبت به مواد متعارف (با استفاده از مواد متمایز یا نشانه‌گذاری کالبدی) یا پیش‌بینی نورپردازی متمرکز از جداره‌ها یا ساختمان‌های مجاور به محدوده شهادت برای افزایش خوانایی و یادمان‌سازی این نقطه در فضای شهری صورت پذیرد.

۳. پیشنهاد می‌شود در راستای ثبت واقعه جنایتکارانه حمله به ناو ایرانی دنا در حافظه تاریخی و حقوقی دریانوردی منطقه و جهان به تولید وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران و با همکاری سازمان بنادر و دریانوردی، وزارت امور خارجه و بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، نسبت به تعریف و ثبت رسمی مسیر آخرین پیمایش این ناو به‌عنوان مسیر یادمانی در سامانه‌های ناوبری، نقشه‌های الکترونیکی دریایی و پایگاه‌های داده جهانی دریانوردی اقدامات لازم صورت پذیرد.

در حوزه نمادسازی

۴. با توجه به ثبت مدرسه ابتدایی شجره طیبه میناب به‌عنوان یک مکان-رویداد در فهرست میراث ملی ایران، پیشنهاد می‌شود به تولید وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (معاونت میراث فرهنگی) و با مشارکت وزارت آموزش و پرورش و شهرداری‌ها استقرار فضاهای منتخب دیوارنگاری مشارکتی دانش‌آموزی با هدف ایجاد پیوند میان فرهنگ علم‌آموزی، فضای دانش‌آموزی و رویداد شهادت دانش‌آموزان میناب در فضاهای عمومی شهری (ویژه دانش‌آموزان ۷ تا ۱۸ سال) طراحی و اجرا شود.

۴-۱. پیشنهاد می‌شود همسو با اجرای نمادسازی این دیوارنگاره‌ها در فهرست میراث ملی، طراحی و استقرار نظام یکپارچه مستندسازی، برداشت داده‌های تصویری استاندارد و ایجاد آرشیو ملی رقومی دیوارنگاره‌های شهری به تولید وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با همکاری شهرداری تهران، سازمان زیباسازی شهر تهران و پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری در دستور کار قرار گیرد (همپوشی با حوزه حفاظت).

۵. پیشنهاد می‌شود به منظور نمادسازی تجربه بازسازی کمتر از ۴۰ ساعت شبکه ریلی در حافظه فضایی کشور، شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران با همکاری شرکت توسعه و نگهداری اماکن راه‌آهن و وزارت میراث فرهنگی، نسبت به طراحی و استقرار ساعت‌های دیواری با آرایش مشخص در عقربه‌ها به‌عنوان نشانه یادمانی تاب‌آوری زیرساختی در ایستگاه‌های راه‌آهن شهر قم اقدام کند.

۶. پیشنهاد می‌شود در راستای نمادسازی ناو دنا، به تولید نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران و با همکاری بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان بنادر و دریانوردی و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، نسبت به ایجاد یادمان ساحلی ناو دنا در نقطه مشخصی از سواحل جنوب کشور (با عطف توجه ویژه بر مسیر ساحلی اروندکنار تا تنگه هرمز و تنگه

هرمز تا مرز پاکستان) با تأکید بر بازنمایی مأموریت آموزشی ناو، بازنمایی حمله دو مرحله‌ای، تأکید بر فاقد سلاح بودن ناو در زمان مأموریت و پاسداشت نام و جایگاه خدمه شهید اعم از جاویدالاثرو تجسس شده اقدام صورت پذیرد.

در حوزه صیانت

۷- پیشنهاد می‌شود همسو با شکل‌گیری روایت‌های نمادین برخاسته از بازتاب‌های مردمی رخداد‌های اخیر، به تولید بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس و با همکاری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، موزه ملی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس مستندسازی روایت شفاهی در خواست دختر بچه برای ساخت موشک صورتی از سردار مجید موسوی-جانشین فرماندهی نیروی هوافضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی- و تحقق آن (در قالب نگهداری ماکت موشک صورتی در موزه‌های دفاع مقدس) در دستور کار قرار گیرد.

۱-۷. با نظر بر گستردگی، تنوع، حجم و پراکندگی دست‌نوشته‌ها و دست‌سازهای مردمی پدید آمده در جریان اجتماعات شبانه و ضرورت صیانت از این آثار به‌عنوان بخشی از اسناد هنر مردمی معاصر، پیشنهاد می‌شود به تولید سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با مشارکت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، طرح ملی مستندسازی و آرشیورقومی دست‌نوشته‌ها و دست‌سازهای مردمی مبتنی بر سازوکار فراخوان عمومی و جمع‌سپاری با ایجاد سکویی رسمی برای بارگذاری تصاویر، ویدئوها و روایت‌های مرتبط توسط شهروندان طراحی شود. ضروری است در این چارچوب آثار گردآوری شده پس از ارزیابی و گزینش توسط اداره کل هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و با مشارکت موزه هنرهای معاصر تهران، در قالب یک بایگانی ملی سامان‌دهی و آثار منتخب برای نگهداری، نمایش یا ثبت در مجموعه موزه‌ای معرفی شوند.

۵. پیوست‌ها

جدول ۱ پیوست. مقایسه تطبیقی رویکرد برخی کشورها در ثبت نمادهای مقاومت ملی

محل نگهداری / ثبت	کشور	نوع نماد	اقدام
محل استقرار اولیه	ایرلند شمالی	دیوار نگاره	ثبت دیوار نگاره‌ها
	مکزیک		
	آمریکا		
موزه مرکزی نیروهای مسلح روسیه در مسکو	پاکستان	پرچم / محل برافراشتن پرچم	ثبت محل برافراشتن پرچم / محل سخنرانی
	روسیه		
آرشیو ملی هند در دهلی نو	هند		
محل وقوع	آلمان و سایر کشورهای اروپایی	سنگ‌های یادبود	ثبت نمادین قدمگاه افراد / کف‌سازی
	جمهوری چک، مجارستان	یادمان مکانی اعتراضی / کفش‌ها	
موزه صلح هیروشیما موزه بمب اتمی ناگاساکی	ژاپن	ساعات متوقف شده (بر اساس زمان دقیق رخدادها)	حفظ و ثبت ساعات مهم
	ایالات متحده آمریکا		
موزه یادبود ۱۱ سپتامبر			

مأخذ: نگارنده.

منابع و مأخذ

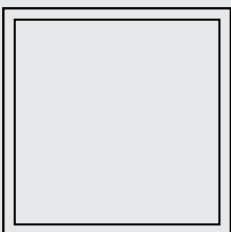
- [۱] طالبیان، محمدحسن، پورعلی، مصطفی (۱۳۴۰). ثبت و تعیین حریم آثار ملی. دستورالعمل‌های اجرایی ثبت و تعیین حریم آثار ملی. وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع.
- [۲] تهیه و تدوین فهرست آثار و آیین‌نامه نحوه تشخیص نفایس ملی (۱۳۸۸). صندوق احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی.
- [3] BBC News. (2022, February 24). *Ukraine crisis: Landmarks around the world light up in blue and yellow*. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60509663>.
- [4] Chrisafis, A. (2015, November 15). *French flags fly across Europe in solidarity after Paris attacks*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/15/european-landmarks-french-flag-paris-attacks>.
- [5] The Japan Times. (2019, May 1). *Japan ushers in the Reiwa era as people wave flags and celebrate across the country*. The Japan Times. <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/05/01/national/japan-reiwa-era-celebrations/>
- [6] UNESCO World Heritage Centre. (n.d.). *Historic and Architectural Complex of the Moscow Kremlin* <https://whc.unesco.org/en/list/545>.
- [7] National Park Service. (n.d.). *Statue of Liberty National Monument*. U.S. Department of the Interior. <https://www.nps.gov/stli/index.htm>.
- [8] Government of Pakistan, Department of Archaeology & Museums. (n.d.). *Protected Heritage Sites of Pakistan*. <http://archaeology.gov.pk/>.
- [9] Stolpersteine.eu. (n.d.). *Stolpersteine: A project by Gunter Demnig*. Retrieved May 18, 2026, from <https://www.stolpersteine.eu/en/>.
- [10] Young, J. E. (2016). *The stages of memory: Reflections on memorial art, loss, and the spaces between*. University of Massachusetts Press.
- [11] De Cesari, C., & Rigney, A. (Eds.). (2014). *Transnational memory: Circulation, articulation, scales*. De Gruyter.
- [12] Young, J. E. (1993). *The texture of memory: Holocaust memorials and meaning*. Yale University Press.
- [13] Sniegon, T. (2017). *Vanished history: The Holocaust in Czech and Slovak historical culture*. Berghahn Books.
- [14] Hiroshima Peace Media. (n.d.). *Peace Newspaper produced by Japanese teenagers: Peace Seeds: Q & A about Hiroshima/the atomic-bomb [Was the atomic bomb really dropped at 8:15am?]* https://www.hiroshimapeacemedia.jp/hiroshima-koku/en/exploration/index_20070128.html.

عنوان: بسته پیشنهادی حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی مقاومت ملی در جنگ رمضان

DOI: [10.22034/report.mrc.2025.1404.33.10.21625](https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.10.21625)

Permanent Link:

Publisher: Islamic Parliament Research Center of Iran

گزیده سیاستی

ثبت، صیانت و نمادسازی مؤلفه‌های مقاومت ملی از قبیل پرچم میدان ولیعصر، محل شهادت مریم‌السادات رفیق، دست‌نوشته‌های مردمی و ... ذیل طرح ثبت ملی سنت اجتماعات مردمی از جمله اقدام‌های لازم جهت حفاظت از این میراث ناملموس در حافظه جمعی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir